

Szabó Sándor¹

A NYUGAT- ÉS A KÖZÉP-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ GÉPIPÁRÁNAK FEJLŐDÉSE ÉS EZEK TÉNYEZŐI

BEVEZETÉS

Az ipar struktúrája nem állandó, hanem folyamatosan változik gazdasági, politikai és egyéb tényezők, folyamatok hatására. Következésképpen időről-időre nagymértékű szerkezeti változások, ágazati hangsúlyeltolódások mennek végbe az ipar szerkezetében.

Az ipari kultúrával rendelkező országokban a gépipar iparon belüli helyzete, szerepe kitüntetett, mivel ez az ágazat állítja elő a termelési eszközök nagy részét. Jelen tanulmány is a gépiparra fókuszál, a Nyugat-dunántúli és a Közép-dunántúli régió gépipárának fejlődését elemzi. Mindkét régió gazdasága nagyban függ az ipartól, azon belül is a gépipar ágazatától. A vizsgálat során az ágazati változások mellett feltárom azokat a hatótényezőket is, amelyek révén a gépipar domináns szereplővé vált a gazdaság szektorában. A gépipar fejlődésének elemzése során kitérek a már meglévő adottságok szerepére (hagyományok, foglalkoztatás, oktatás-képzés) ezek továbbfejlődésére, továbbá a gazdaságfejlesztési politikának, a klasszikusnak számító és az újfajta gazdaságfejlesztési eszközöknek a jelentőségére és hatásaira.

ELŐZMÉNYEK, KIINDULÓ ÁLLAPOT ÉS FEJLŐDÉS

Magyarországon a kiegyezés után addig soha nem tapasztalt iparosodás zajlott le. Az ipartámogatási intézkedések (pénzügyi feltételrendszer kiépítése, infrastruktúra és humán erőforrás fejlesztés, jogszabályi környezet, állami megrendelések) előmozdították az ipar, így a gépipar fejlődését is. A Dunántúli-középhegység vonalában a századfordulóra kialakultak, a később országos viszonylatban is jelentős szénbányák a jelentékeny, de eltérő minőségű barnaköszén telepeken. A síkvidéki, dombvidéki térszíneken ezzel szemben a mezőgazdasági tevékenységhez kapcsolódóan a feldolgozóipar, azon belül is az élelmiszeripar és a könnyűipar fejlődött dinamikusán. Ehhez kapcsolatosan a mezőgazdasági tevékenységek gépesítésének megindulása a gépipar alapját is lefektette (Kühne Mezőgazdasági Gépgyár). A gépgyártás további specializált ágai, amelyek jelentős szerepet kaptak, mint a járműgyártás és javítás (vagonygyártás – Győr, vasúti műhely – Székesfehérvár) és az óragyártás (Szentgotthárd) is megjelentek a térségben a dualizmus korában. Az 1896-ban alapított győri Vagonygyár 1910-re 1600 fős foglalkoztatotti létszámával a térség legnagyobb feldolgozóipari vállalatává nőtte ki magát. 1910-es iparstatisztikák alapján megállapítható, hogy Nyugat-Dunántúli iparszerkezetét a gépipar, élelmiszeripar, könnyűipar hármassága uralja. Mindhárom megyében ez a három ágazat részesedik a legnagyobb arányban az ipari foglalkoztatottak közül, Győr-Moson-Sopronban és Vas megyében a gépipar a legjelentősebb ágazat (GYMS: 26%, Vas: 30%), Zala megyében az élelmiszeripar és a könnyűipar mögé szorul a gépipar. Közép-Dunántúlon a bányászat és az építőanyag-ipar a kiemelkedő, a gépipar ekkor még nem tölt be jelentősebb szerepet az ipar szektorában.

A két világháború közötti időszakban a gépipar visszaesése tapasztalható. Az ágazat szenvedte el az egyik legnagyobb károkat a trianoni határok kialakításával (nyersanyag és piac elvesztése). Az ágazat helyzetét csak súlyosbította az 1929-ben kirobbant gazdasági válság, ami legnagyobb mértékben a gépipari termelésben okozott visszaesést (Kaposi Z. 2002.). A negatív tendenciából kilábalást jelentett a Győri Program meghirdetése (1938), ami elindította a gépipar (hadi célokat szolgáló) nagymértékű fejlesztését, Győr gépipari centrumszerepének megerősítését.

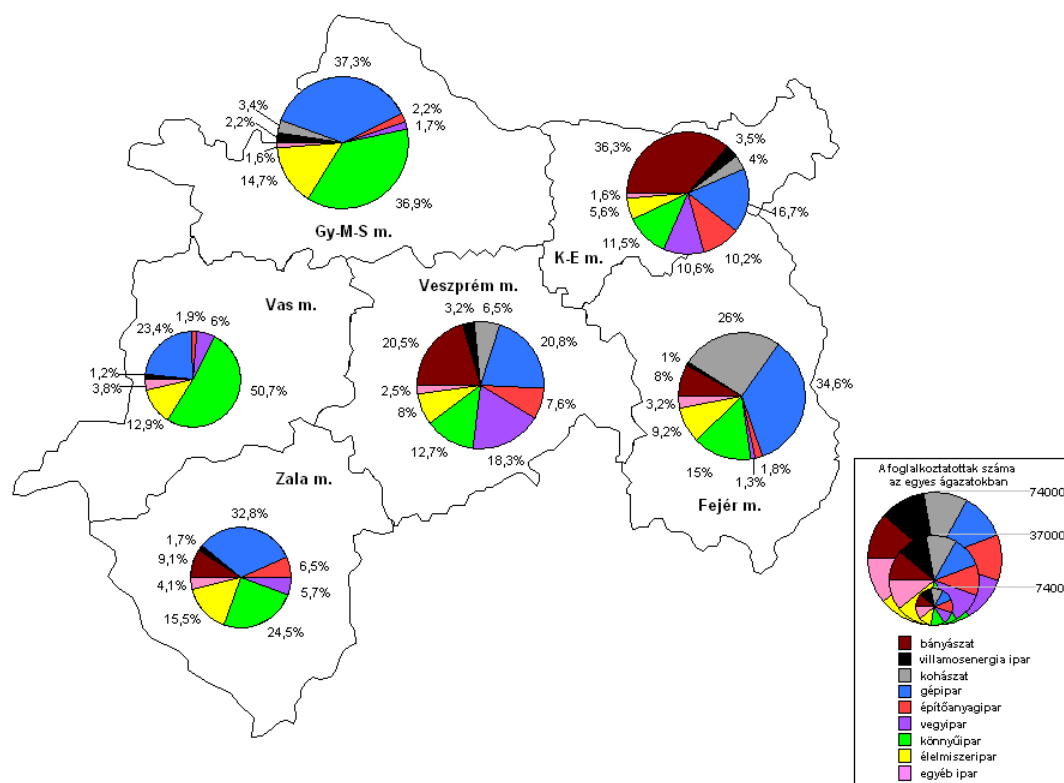
A második világháborút követő tervgazdálkodás időszaka alapjaiban változtatja meg az ipar, azon belül a gépipar helyzetét is. A nemzetgazdaság legfőbb „motorizálójává” az ipart helyezték és az iparon belül a nehézipar (benne a gépipar) fejlesztése vált dominánssá. Ebben az időszakban a gépipar sokoldalú fejlesztése állt előtérben, számos szakágazat ekkor honosodott vagy erősödött

¹Szabó Sándor: *ELTE Földtudományi Doktori Iskola, Földrajz-Meteorológia Program*
E-mail: hedersanyi83@gmail.com

meg. Az előbbi folyamatot szemlélteti, hogy 1963 decemberében a kormány motorlicenc vásárlásról döntött, és ezzel a Magyar Vagon- és Gépgyár a dízelmotor gyártás bázisa lett. E döntésnek köszönhetően megindult a magyar közúti járműgyártás fejlesztése. 1964-ben a Vagongyár megbízást kapott a nagyobb teljesítményű autóbuszok és közúti tehergépjárművekhez alkalmas futóművek gyártási bázisának létrehozására, nagyteljesítményű járműmotor hazai gyártásának megszervezésére.”(www.raba.hu/online_sz/20000210.html) Az Ikarus legfontosabb hazai beszállítójává lépett elő a RÁBA. A növekvő belső kereslet is húzó tényezőként segítette az ágazat fejlődését.

A szocialista gazdaság egyik fontos jellemvonása, a fordista gazdasági rendszerhez hasonlóan, a nagyvállalatok létrehozása volt. Az 1960-as évek első felében nagyon jól megfigyelhető a vállalat összevonási folyamat, aminek célja a méretgazdaság előnyeinek a kiaknázása, továbbá a központi ellenőrző, irányító szerepnek a megerősítése volt a gazdasági folyamatokban. E folyamat révén a vizsgált régiókban is megalakultak a gépipari nagyvállalatok.

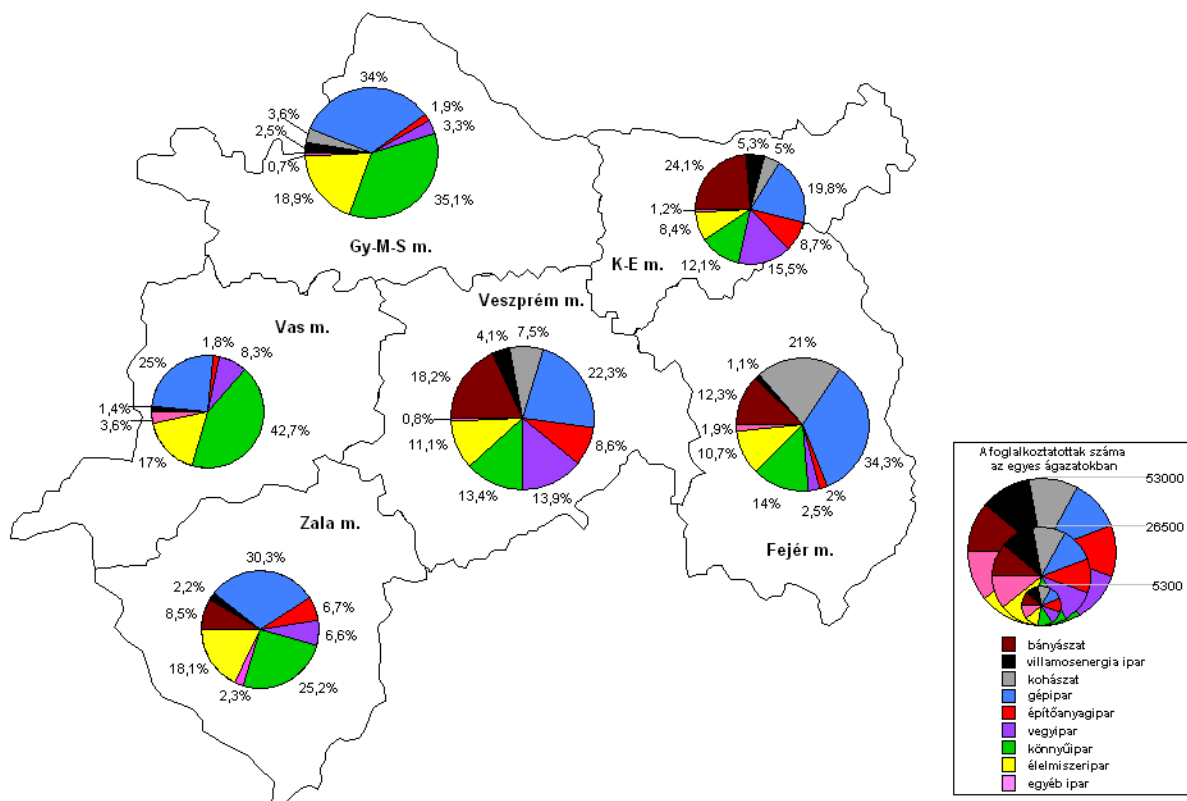
Az 1980-as ipari struktúrát vizsgálva (1. ábra) számos eltérés figyelhető meg a háború előtti iparszerkezethez képest, ezen belül is szembeötlő a gépipar térnyerése a Közép-Dunántúli Régióban. A nehézipar dinamikus fejlesztése és az előbbieken sorolt hatótényezők magával vonták a gépipar régió belüli látványos növekedését. Székesfehérvár, mint új gépipari centrum vált meghatározóvá. 1945 előtt a gépipar nem tartozott a jelentősebb ágazatok közé a régióban, az 1980-as struktúraállapotban viszont már Veszprém és Fejér megyében (ez utóbbiban kiugró) a legjelentősebb ágazatként tűnik ki (Komárom-Esztergom megyében a második).

1. ábra: A két régió iparszerkezete 1980-ban
Forrás: Szabó S. saját szerkesztés

Az 1970-es évtized olajárrobbanásai, majd az egyre fokozódó nemzetközi kihívások (világ gazdasági paradigmaváltás) a hazai ipart egyre inkább versenyképtelenné tette, egyre szembetűnőbbé vált elmaradottsága, ami először az ipar stagnálásához, majd fokozatos és egyre gyorsuló leépüléséhez, recessziójához vezetett az 1980-as évtizedben. A gépipar kibocsátásának

csúcst az 1980-as évtized közepén érte el. Az azt követő időszakban az ipar egészéhez hasonlóan látványos visszaesést produkált, ami a rendszerváltozás időszakában csúcsosodott ki.

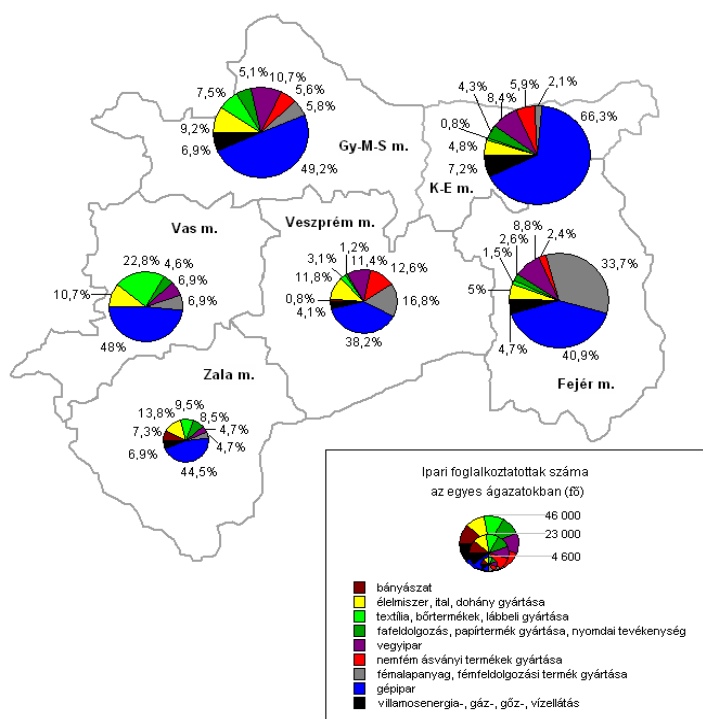
2. ábra: A két régió iparszerkezete 1991-ben
Forrás: Szabó S. saját szerkesztés

A gazdasági recesszió kihatással volt a gépiparra, ami arányeltolódást eredményezett az ágazat struktúrájában rendszerváltás időszakára a Nyugat-Dunántúl. Az 1980-ban még élen álló gépipar a 90-es évek elejére visszacsúszott a könnyűipar mögé, igaz a két szektor közel azonos súlyúnak tekinthető. A Közép-Dunántúlon a gépipar helyzete stabilabb volt (2. ábra).

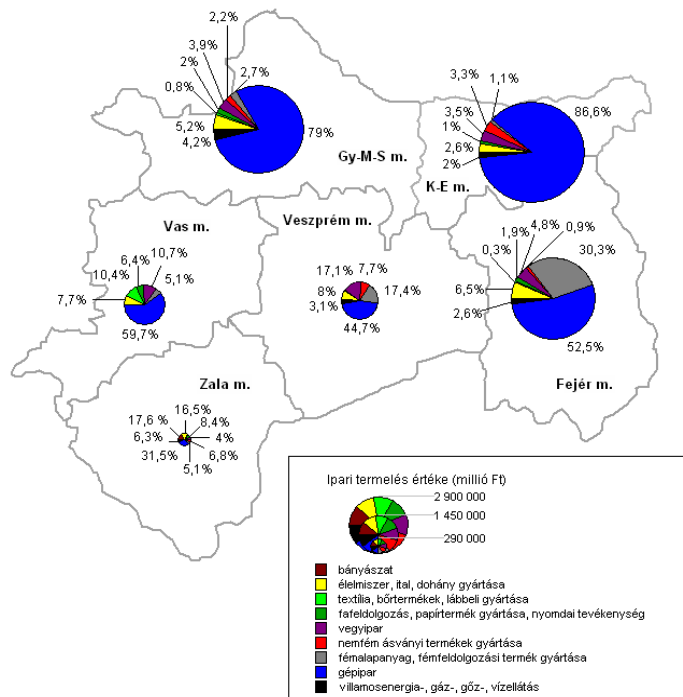
Az 1991-1992-es időpont a csúcspontja az 1980-as évtizedben megindult fokozatos és gyorsuló gazdasági leépülésnek. A rendszerváltozás időszakára a Közép-dunántúli Régióban, a nehézipar válsága miatt, egykori fellegvéraiban ipari depressziós övezetek alakultak ki. A válság elmélyülése után 1993-ban beindult egy tartós növekedési szakasz a két régió gazdasági életében.

Az elmúlt 20 év leforgása alatt, jelentős átrendeződés eredményeként, a Nyugat-dunántúli Régióban a gépipar mind a foglalkoztatás, mind az értéktermelés tekintetében a legkiugróbb ágazattá vált, súlya jelentősen növekedett a rendszerváltozás időszakához képest a régió három megyéjén belül (3. ábra). Még látványosabb, még markánsabb volt a gépipar előretörése a beruházások, fejlesztések révén és a gazdaságtalanul működő, az energiaigényes és környezetszennyező tevékenységek visszaszorítása okán ugyanebben az időszakban a Közép-dunántúli Régióban.

Az ipari foglalkoztatottak száma

Az ipari termelés értéke

3. ábra: A két régió iparszerkezete 2008-ban
 Forrás: Szabó S. saját szerkesztés

Ennek a jelentős átrendezésnek, gépipari dominanciának az okaira, tényezőire keresi a választ a tanulmány a következő fejezetekben.

SIKERESEN ÁTALAKULÓ NAGYVÁLLALATOK

A klasszikus szocialista vállalat egy olyan vállalati forma, ahol a cél nem a profit növelése, hanem a piachelyettesítő állam által meghatározott szükséglet kielégítése (Barta Gy. 2002). Méretüket tekintve döntően nagyvállalatok, tehát 1000 főnél több foglalkoztatottat alkalmaznak. A nagyvállalati formát a hatvanas évek összevonási hulláma és a hetvenes évek beolvasztásai alakították ki (centralizációs hullám). „A szocialista vállalatok jogilag nem önálló szervezetek, sokkal inkább kívülről vezérelt termelőegységek, ahol a termelési kérdésekben a vállalaton kívüli felettes hatóság döntött” (Barta Gy. 2002. p. 25). Az 1980-as évekre a szocialista nagyvállalatokon már tükröződtek a válság jelei: a nagy méretstruktúrából fakadó problémák, a termelékenység és a teljesítmények visszaesése, az eladósodottság növekedése. A méretarányok csökkentése felé toldtak el a vállalatok (decentralizációs hullám), megkezdődött a trösztök szétbomlása, a sorozatos kiválások, gyárak, gyáregységek leválása (Voszka É. 1997). A nagyvállalatokra eme válsággal teli, vontatott időszakban köszöntött rá a rendszerváltozás.

Ebben a fejezetben két „gépipari óriás”, a RÁBA és a VIDEOTON sikeres átalakulásán keresztül fókuszálunk rá ezen tényező fontosságára, ami egy elemként hozzájárult a gépipar régiós dominanciájához. A sikeres átalakulás egyik kulcsa a hatékony szerkezetváltás.

A RÁBA felépítését tekintve az 1980-as évek közepén egy „tipikus” szocialista nagyvállalat volt, amelynek központja Győr, ahol a vállalat legmeghatározóbb telephelyei létesültek. További fontos üzemegységei voltak még Budapesten (Kispesti Öntöde és Gépgyár), Sárváron, Mosonmagyaróváron (Kühne Mezőgazdasági Gépgyár), Szombathelyen és Szentgotthárdon (Kaszagyár) is. Kisebb telephelyekkel Pápán, Kapuváron és Kőszegen is rendelkezett (Barta Gy. 2002).

A szervezeti átalakítás már 1989-ben elkezdődött, melynek során két veszteséges egységet, a mosonmagyaróvári Kühne Mezőgazdasági Gépgyárat és a szentgotthárdi Kaszagyárat leválasztották a Rábáról.

A vállalat 1991-ben kénytelen volt felszámolni kőszegi üzemegységét. A RÁBA akkori menedzsmentje mindent megtett annak érdekében, hogy a vállalatot a lehető legnagyobb egységben és egyben alakítsák át. A RÁBA egy tervezett stratégia mentén veszteségeinek mérséklése céljából ingatlanainak eladásába és hasznosításába kezdett. A vállalat ingatlaneladásaira az egyik legjobb és legtöbbet említett példa a cég győri, reptéri telephelyén álló félkész csarnok eladása az Audinak, amely alapot képezett az 1993-ban megalakult Audi Hungária Motor Kft. sikertörténetének. A RÁBA ingatlanjainak hasznosítására jelentős autóiipari multinacionális vállalatokkal, (GM, Detroit Diesel Corporation, BWP) kötött szerződéseket vegyes vállalatok alapítására az egyes telephelyeken, ezzel jelentősen erősítette a régió iparán belül a gépipart. A telephelyek hasznosítása azért volt különösen fontos, mert az ingatlanfenntartás jelentős költségei áthárultak az újonnan létrehozott vállalkozásra, továbbá a vegyes vállalatok alapítása révén nem volt szükséges a RÁBA-nál jelentős létszámleépítés (a dolgozók átkerültek az újonnan alapított társaságokhoz), ezzel további kiadásokat takarítottak meg (Voszka É. 1997). A külföldi vállalatokkal közösen alapított társaságokba a magyar cég az ingatlanait vitte be apportként, a multinacionális társaságok pedig a pénztőkét biztosították. Szentgotthárdon a RÁBA használaton kívüli gyárüzemét az amerikai General Motors találta megfelelőnek és létrehozták a General Motors Hungary Járműgyártó Kft-t. 1990 júliusában a két fél aláírta a szerződést a gyár megalapításáról, a RÁBA 35%-os tulajdonrészével. A RÁBA tulajdonrésze 1991-ben a GM Hungaryban 20%-ra csökkent, mert az Állami Fejlesztési Intézet felvásárolta a Rába tulajdonrészének 10 %-át. 1995-ben a magyar cég végképp kivonult az Opel Hungaryból, mert az amerikaiak kivásárolták a győri cég maradék 20%-os tulajdonrészét is (www.opel.hu).

1993-ban a RÁBA és az amerikai DDC cég a győri budai úti telephelyen egy új motorgyárat létesített, melynek a RÁBA 50%-ban volt a tulajdonosa. A BWP német autóiipari cég és a RÁBA 1991-ben a szombathelyi telephelyen megalapították a BWP Rába Futóműgyár Kft-t. Ebben a vállalkozásban a RÁBA-nak kezdetben 40%-os tulajdonrésze volt, ami fokozatosan olvadt. 2004-ben a BWP az akkor már csak 25%-os RÁBA üzletrészt felvásárolta (A Rába 2004. évi éves jelentésének kiadványa).

2001-ben további „karcsúsításokat” valósítottak meg a cégnél. Ekkor értékesítették budapesti telephelyüket, a RÁBA Kispest Kft.-t, ami a kispesti öntödét és gépgyárat foglalta magában. A társaság győri telephelyeit is szűkítették, a termelés nagy részét fokozatosan az Audi Hungária Motor Kft.-vel szomszédos „reptéri telephelyre” költöztették egy előre meghatározott stratégia részeként, melynek célja a fokozatos méretcsökkentés, a termelés lehetőleg minél kisebb egységekbe való koncentrálása, a kiadások csökkentése és a vállalat stabilá tétele. A RÁBA a szűkítések és az üzletrészek eladása mellett 2000-ben egy új telephellyel is gazdagodott, az Ikarus által alapított Móri Autóalkatrészgyártó Kft.-vel.

Jelenleg a RÁBA a következő telephelyekkel rendelkezik:

- **Győri Reptéri úti telephely:** a Holding központja, a Futómű Kft, RÁBA Jármű Kft, Járműipar Alkatrészgyártó Kft. egy gyáregysége
- **Sárvár:** Járműipar Alkatrészgyártó Kft. gyáregységei
- **Mór:** Járműipar Alkatrészgyártó Kft. gyáregységei

A VIDEOTON a RÁBA-hoz hasonlóan az államszocialista időszakon belül egy tipikus szocialista nagyvállalat képét mutatta. A legfontosabb gyáregység és a vállalati központ Székesfehérvár volt, emellett az 1980-as évtized végén még Ajkán, Enyingen, Sárbogárdon, Veszprémben és Tabon voltak telephelyei.

1991-re a VIDEOTON Elektronikai Vállalat a kilátástalan helyzetre való tekintettel csődeljárást kért maga ellen, ekkora közel 15 milliárd Ft-nyi adósságot halmozott fel, melyet képtelen volt visszafizetni, s a társaság nettó vagyona már nem volt több mint adóssága.

A VIDEOTON-nak csak a gyors privatizáció jelenthette a mentőövet. E mellett új technológiák

bevezetésére és nem utolsó sorban biztos felvevőpiacokra volt égető szüksége a reális talpon maradáshoz. Az új menedzsmentnek első lépések között meg kellett változtatni a cég felépítését, és a Rábához hasonlóan holdinggá szervezték. 1993-ban a VIDEOTON Holding Rt.-n belül 9 önálló kft mellett 8 jogi szempontból nem, de gazdaságilag önálló ún. profitcentert hoztak létre.

A menedzsment a nyugati partnerkeresésben látta a túlélés, illetve a társaság újradimenzionálásnak egyik legfőbb kulcsát, ami sikerre vezetett.

1) országos viszonyok: versenyképes tudású és versenyképes áru munkaerő, politikai, gazdasági, pénzügyi biztonság

2) modern, nyugati szemléletű vállalati menedzsment

3) sikeres kormányzati lobbija, a VIDEOTON és Székesfehérvár kedvező PR-ja: a betelepült húzónevek (IBM) sok más neves céget is meggyőztek az együttműködésről

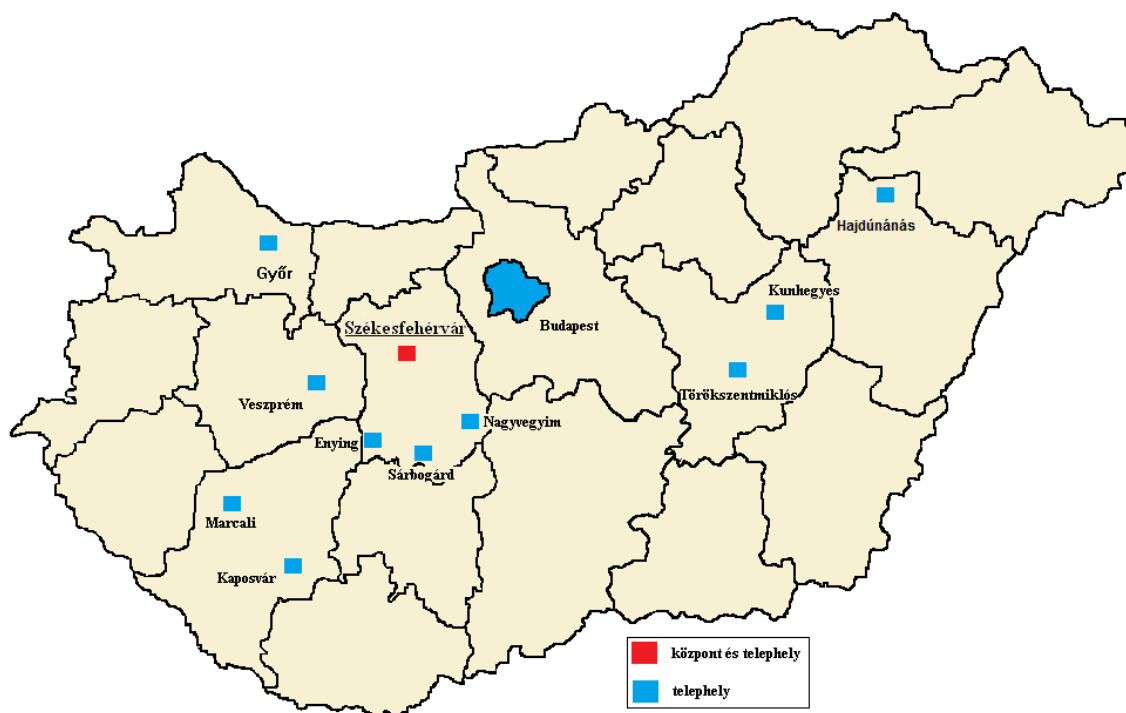
Az 1990-es évtizedben számos multinacionális vállalat alakított ki gazdasági kapcsolatokat a VIDEOTON-nal és hoztak létre önálló, vagy közös vállalkozásokat a VIDEOTON Holdingnak fokozatosan ipari parkká alakított székesfehérvári telephelyén, ezzel a térség gépipari fejlődésének egyik dinamizáló motorjává vált. Hivatalosan 1997-ben kapta meg az Ipari Park címet a terület és napjainkig is az egyik legprosperálóbb ilyen jellegű szerveződés (Kullmann Á. 2000).

A betelepült cégekkel a VIDEOTON bedolgozói kapcsolatot alakított ki. A Videoton Ipari Parkban a szolgáltatások széles skálájának nyújtását vezették be, ezzel is további befektetésekre ösztönözve a már meglévő és leendő külföldi partnereket. Az ipari parkja révén a VIDEOTON jelentősen hozzájárult a külföldi működő tőke Székesfehérvárra való áramlásához (Barta Gy. 2002).

A szerződéses gyártás felfutása révén a VIDEOTON Holding Zrt. nemcsak stabilizálta gazdasági helyzetét, hanem mintegy „hazai sikertörténetként” látványos felemelkedésen is végbement. 1995-ben a foglalkoztatottak létszáma 6 ezer, 1997-ben 10 ezer, 1998-ban már 12 ezer fő volt és Közép-Európa legjelentősebb elektronikai cégévé nőtte ki magát a társaság (Napi Gazdaság 1998. 03. 10).

A beszállítói igényeknek és a profilnak a bővülésével a vállalatcsoport telephelyeinek a száma is nőtt, a székesfehérvári Videoton Ipari Park mellett még három további ipari parkot is alapítottak, Veszprémben, Kaposváron és Törökszentmiklóson. Jelenleg (2012) 12 hazai és két külföldi telephellyel (Stara Zagora, Mukachevo) rendelkezik a cégcsoport (4. ábra).

KÜLFÖLDI TŐKEBEFEKTETÉSEK HATÁSA A GÉPIPARRA

A rendszerváltozást követően a magyar gazdaság a külföldi tőke egyik kitüntetett

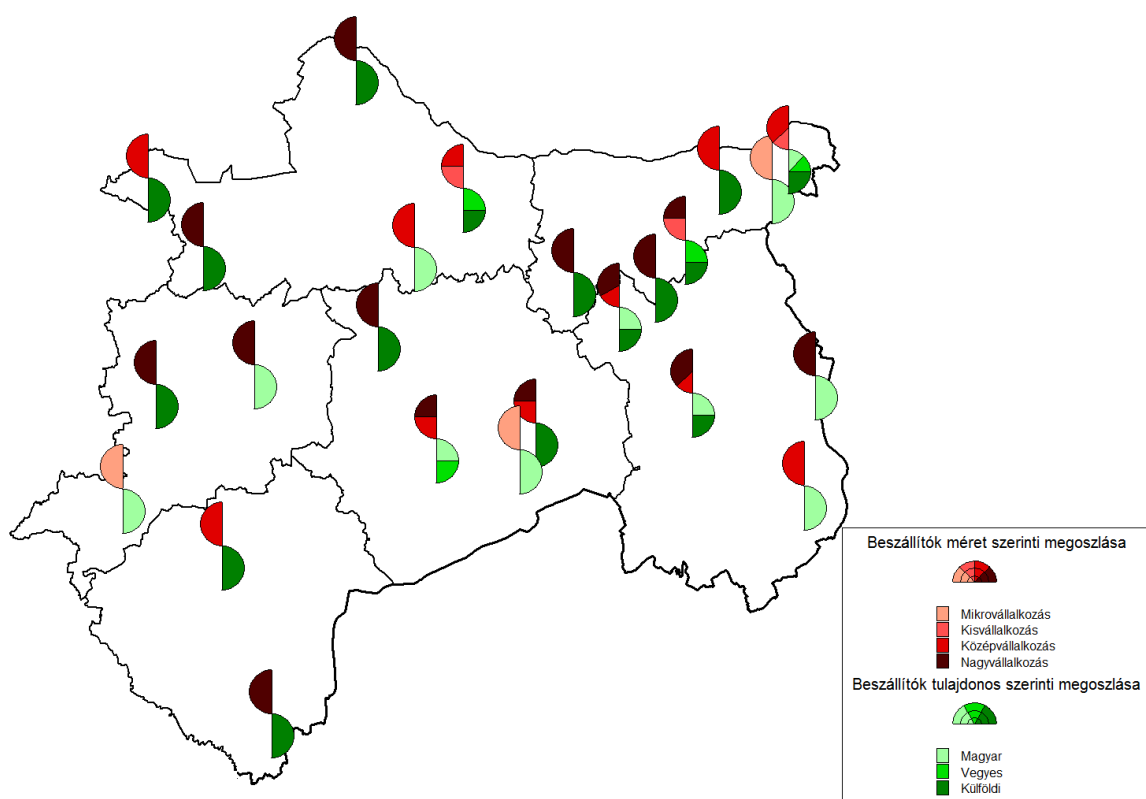
célpontjává vált. Különösen az 1990-es évek első felében volt hazánk rendkívül vonzó a külföldi befektetők számára (Kiss É. 2010). A Magyarországra érkező külföldi tőkebefektetések jelentős hányada az iparba kerül (közel fele). A külföldi tőkebefektetések legvonzóbb hazai térsége a

4. ábra: A Videoton Holding Zrt. jelenlegi telephelyei (2012)

Forrás: Szabó S. saját szerkesztés

fővárost követően a Nyugat-Dunántúli és a Közép-Dunántúli régiók és az iparba érkező külföldi befektetések egy jelentékeny hányada is itt csapódik le (2006: 41,5%) a térség kedvező adottságai miatt (földrajzi fekvés, jó közlekedési kapcsolat, oktatási színvonal, képzett munkaerő stb...).

Országos szinten is jelentős a külföldi érdekltségű ipari vállalkozások száma (Nyugat-Dunántúl 16,7%, Közép-Dunántúl: 12,2%). A külföldi tőke jelentős része a gépiparban zöldmezős beruházás formájában hasznosult. A gépiparon belül elsősorban a járműiparhoz kapcsolódóan figyelhető meg a külföldi érdekltségű cégek Észak-Dunántúlra való koncentráltsága (elsősorban az ipari parkokba). A két régióban elhelyezkedő autóiipari beszállítók fele külföldi, egynegyede vegyes tulajdonú (5. ábra).

5. ábra: Az autóiipari beszállítók méret és tulajdonosi struktúrája

Forrás: Jablonszky Ábel szerkesztése

A külföldi tőkebefektetések egy jelentős része relokáció formájában áramlik és ez a fajta tőkeáthelyezés jelentős része a gépiparhoz, azon belül is a járműiparhoz kapcsolódik. Így ez a fajta tőkeáthelyezés a vizsgált térség gépiparát is nagyban befolyásolja.

A külföldi tőke több szempontból is kedvezően hatott az iparra, így a gépiparra is: modernizáció, megújulás, korszerűsödő termelés, képzettségi színvonal növekedett, nőtt a foglalkoztatottság, kiépülő kapcsolatrendszerek, új kapcsolatrendszerek, hálózatosodás.

A legjelentősebb szempont azonban az ipari termelésre gyakorolt hatása: Komárom-Esztergom megyében 12-szeresére, Fejér megyében 6-szorosára, Győr-Moson-Sopron és Vas megyében 4-4

szerrése nőtt az ipari termelés a rendszerváltozás óta (Kiss É. 2008). A hatalmas léptékű ipari termelésnövekedés mögött pedig a gépipar járműipari és elektronikai ipar kapacitásnövekedése húzódik meg.

KLASZTERSZERVEZŐDÉSEK A GÉPIPARBAN

A nemzetközi és a hazai kutatások rámutattak, hogy az egyre globalizálódó világgazdaságunkban már nem egymástól elkülönült vállalkozások, hanem sokkal inkább termelési, beszállítói, innovációs, marketing és értékesítési kooperáción alapuló vállalati-intézményi hálózatok versengenek egymással. Ezen vállalati együttműködések egyik legjellemzőbb formái a regionális és az iparági klaszterek, melyek létrehozásának az ezredforduló óta Magyarországon is nagy jelentőséget tulajdonítanak. Az elmúlt tíz esztendőben a klaszterek váltak a regionális és a helyi gazdaságfejlesztés, valamint a kis- és középvállalkozói szektor erősítésének egyik legdivatosabb kísérletévé és eszközévé (Bővebben: Lengyel I. 2001, Lengyel I. 2003, Lengyel I. – Rechnitzer J. 2002, Szanyi M. 2008).

A klaszterek alapvetően alulról szerveződő hálózatok. Az először megjelenő vállalatok általában valamilyen speciális helyi előnyt használnak ki, majd a bővülés során egy bizonyos „kritikus tömeget” elérve öngerjesztő folyamat indul be: a bővülő vállalatok kiszolgálására újak keletkeznek, versenytársak jelennek meg, a megnövekedett koncentráció hatására a helyi intézmények specializálódnak. A megerősödött szektor közös érdekérvényesítéssel tovább növelheti befolyását a régióban (Grosz A. 2005).

A magyarországi régiók közül a klaszteresedés folyamata legkorábban a Nyugat-dunántúli régióban indult meg és jelenleg is itt található a legtöbb működő, életképes és valódi eredményeket felmutató klaszterszervezet. A gépiparban a legrégebbi (PANAC) és a legelőrehaladottabb a klaszteresedés folyamata.

	Klaszter neve
Nyugat-Dunántúl	Pannon Fa- és Bútoripari Klaszter
	Pannon Textil Klaszter
	Pannon Mechatronikai Klaszter
	Pannon Autóipari Klaszter
	Magyar Járműfejlesztési Klaszter
	Professio Fémipari és Szakképzési Klaszter
Közép-Dunántúl	Közép-magyarországi Autóipari Klaszter
	Közép-dunántúli Elektronikai Klaszter
	Közép-dunántúli Fa- és Bútoripari Klaszter
	Pápai Hús- és Élelmiszeripari Klaszter
	Közép-dunántúli Bioenergetikai Klaszter
	Bakony-Balaton Mechatronikai és Járműipari Klaszter

6. ábra: Feldolgozóipari klaszterek a két régióban (2012)

Forrás: Szabó S. gyűjtése

A két régióban 6 klaszter működik a gépipar valamely tevékenységi köre mentén, ez az ágazat a legjobban ellátott az ilyen jellegű gazdasági együttműködés formából (6. ábra). Ez elsősorban az ágazatba betelepülő nagyszámú külföldi tulajdonú vállalatnak köszönhető, akikkel a hazai termelők mind inkább kívánták a gazdasági kapcsolatokat szorosabbra fűzni.

A megtelepült cégek többsége ugyanis nem ágyazódott be a hazai gazdasági környezetbe, kapcsolataik túlnyomó többségét a külfölddel bonyolítják. A klaszterszervezetek egyik fő célja ennek a folyamatnak a megváltoztatása a kooperációs kapcsolatok elmélyítése a hazai és a külföldi

tulajdonú cégek között. Az cégek közötti együttműködést jelentősen segítheti pl. fejlesztés, képzés, alapanyag-beszerezés, marketing terén, de a közös érdekérvényesítés és nemzetközi fellépés is hatékonyabb lehet. A nemzetközi helytállásban a klaszterszervezetek plusz segítséget jelenthetnek a megfelelő és korszerű nyelvi és protokolláris fellépésben, valamint az ismeretlen céggel szembeni bizalmat is növelheti a vállalat klasztertagsága, együttműködésre való hajlandósága. Egyre nagyobb problémát jelent a rendszerváltás óta a szakmunkásképzés jelentős csökkenése, egyes területeken kifejezetten hiány lépett fel a képzett, de nem felsőfokú képesítéssel rendelkező szakemberekből. A különböző klaszterek hozzájárulhatnak a helyzet javításához, hiszen kapcsolatban állnak az oktatási intézményekkel, valamint az ott végzetek későbbi, potenciális munkaadó szervezeteivel is, ily módon megfelelő kompetenciával közvetítő szerepre tehetnek szert, segítve a keresleti és kínálati oldal igényeinek közelítését. A szakmunkásképzés fejlesztésének elősegítésére alakult 2008-ban Győrben a Professio Fémipari és Szakképzési Klaszter. Fontos tehát a valódi, funkcionáló klaszterek létrehozása és működtetése. A klaszteresedés egy magasabb, minőségibb szintre való emelése tovább erősítheti a gépipar régiós dominanciáját.

ÁLLAMI ÉS EURÓPAI UNIÓS TÁMOGATÁSOK

A tanulmány kitér annak a vizsgálatára is, hogy az egyes ipari ágazatok milyen mértékű Európai Unió illetve állami támogatásban részesültek. Az Európai Unió támogatások közül a regionális operatív programokban és az egyes ágazati operatív programokban pályázat útján elnyerhető, vissza nem térítendő források arányának iparai ágazati megoszlását vizsgáltuk meg. A regionális operatív programok közül a Közép-Dunántúli Operatív Programban (KDOP) és a Nyugat-Dunántúli Operatív Programban (NYDOP) meghirdetett, iparfejlesztéshez kapcsolódó pályázati konstrukciók keretében támogatott projektek jelentették a vizsgálat alapját (2011-ig bezáróan). Az ágazati operatív Programok közül a Nemzeti Fejlesztési Terv Gazdaság és Versenyképesség Operatív (GVOP) Programja és az Új Magyarország Fejlesztési Terv Gazdaságfejlesztési Operatív Programjának pályázati konstrukcióiban támogatott projektek jelentették a vizsgálat alapját (2011-ig bezáróan).

	KDOP	KD-GVOP	KD-GOP	NYDOP	NYD-GVOP	NYD-GOP
bányászat	1	1	1	0	0	1
bútoripar	0	0	1	5	6	2
élelmiszeripar	0	0	4	3	2	5
építőanyag- ipar	5	4	4	1	12	7
faipar	2	1	2	12	0	2
fémipar	51	21	32	12	30	15
gépipar	21	47	36	46	23	39
nyomdaipar	2	6	6	0	1	3
papíripar	3	0	1	2	1	2
textilipar	1	4	3	2	1	1
vegyipar	15	17	12	17	23	23

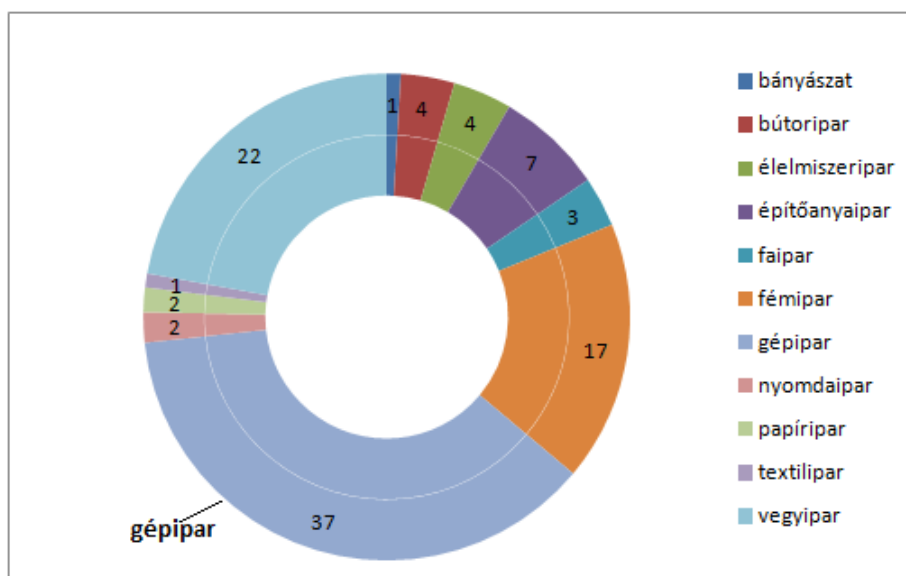
7. ábra: Az EU-s támogatások ágazati megoszlása (%) (2011)

Forrás: Szabó S. saját számítás

A vizsgálatba bevont operatív programokból származó támogatások jelentős része vagy a gépiparba vagy a fémiparba helyeződött (7. ábra), ezért nem meglepő az alábbi két összesítő diagram eredménye sem.

A vizsgált EU-s támogatásokat összegezve a Nyugat-Dunántúlon a gépiparba áramlik az összes

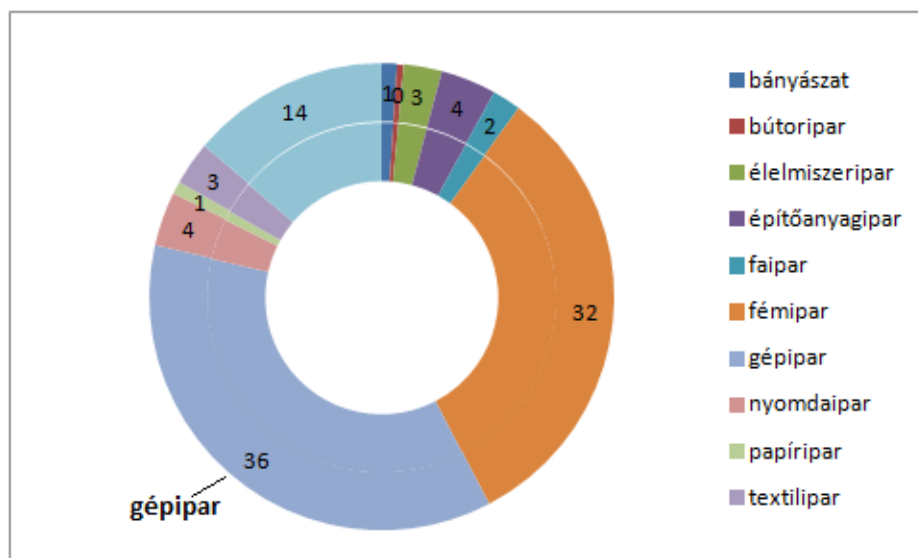
támogatás 37%-a (8. ábra).

8. ábra: Az EU-s támogatások ágazati megoszlása a Nyugat-Dunántúlon (2011)

Forrás: Szabó S. saját szerkesztés

A vizsgált EU-s támogatásokat összegezve a Közép-Dunántúlon a gépiparba áramlik az összes támogatás 36%-a.

9. ábra: Az EU-s támogatások ágazati megoszlása a Közép-Dunántúlon (2011)

Forrás: Szabó S. saját szerkesztés

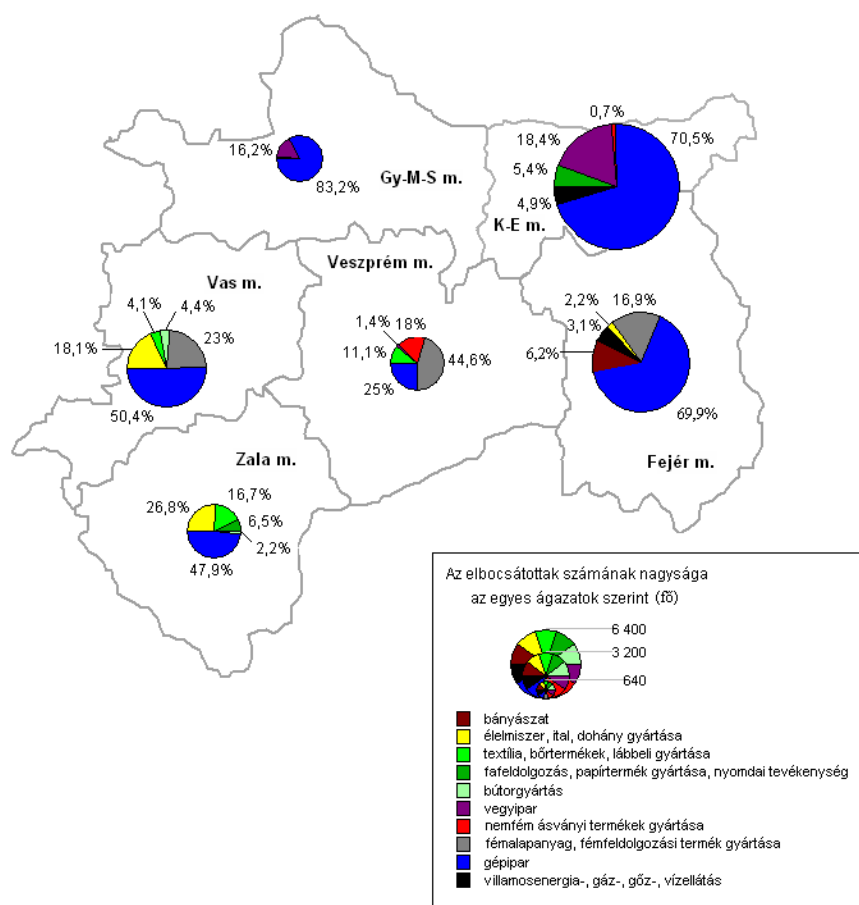
Ebben a fejezetben fontos megemlíteni az állami támogatások meghatározó szerepét is. Az ilyen jellegű támogatások egyik legjelentősebb célállomása a gépipar, azon belül is a járműipar ezzel befolyásolva az ágazat fejlődését. Szemléletes példa, hogy az Audi győri gyárának bővítéséhez 11,2 milliárd Ft, az Opel szentgotthárdi beruházásához pedig 5,5 milliárd Ft állami támogatás kap.

A VÁLSÁG HATÁSAI

Magyarország sem kerülhette el a sorsát. A 2007 augusztusában az Amerikai Egyesült Államokban kirobbant pénzügyi válság, ami az 1930-as évek óta kirobbant legsúlyosabb gazdasági krízis, hazánkba is begyűrűzött. A recesszió az átlagnál jobban érezte hatását hazánkban a

gazdaság és a társadalom jelenlegi sérülékeny állapotából kifolyólag.

A 10. ábra a sajtóban megjelent, megtörtént létszámleépítések nagyságát és arányát mutatja be ágazati bontásban a vizsgált területegységen belül.

10. ábra: Az elbocsátások ágazati képe (2008. október-2009 december)

Forrás: Szabó S. saját szerkesztés

A gépipar az összes többi ágazat közül a leglátványosabban reagált a pénzügyi válság gerjesztette kereslet csökkenésre, hiszen a legalapvetőbb ágazat a lakosságot a fogyasztási cikkekkel történő ellátásában. Elsőkét a tartós fogyasztási cikkek körében történt, hitelforrások szűkében, nagyarányú keresletcsökkenés. Ezen termékek gyártására komplett ágazatok, szakágazatok alakultak ki a gépiparon belül, amelyekre jellemző a nagyfokú kooperációs tevékenység más ágazatokkal, szakágazatokkal. A gépiparban realizálódott jelentős termeléseszköcsökkenés fokozatosan tovagyűrűzött más ipari és gazdasági ágakra is.

A nyugat-dunántúli térség ipari létszámleépítéseinek 55%-a a gépiparhoz köthető. Győr-Moson-Sopron megyében ez az arány több, mint 80%. Számát tekintve a legtöbb gépiparban dolgozó elbocsátott Vas megyében található (1400 fő) és döntő részük (1350 fő) Szombathelyhez (közúti járműgyártás: BPW Hungária Kft, Luk Savaria, számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása: Laird Technologies, Epcos Kft, Plati Hungary Kft, Delphi Hungary) köthető. Győr-Moson-Sopron megyében részben Győrben (400 fő) illetve kisebb, iparosodott falvakban történtek az ágazaton belül elbocsátások. Zala megyében Zalaegerszegen (450 fő) és Nagykanizsán (230 fő) következtek be leépítések gépipari társaságoknál (Flextronics és GE Hungary).

A Közép-Dunántúl ipari létszámleépítéseinek 65%-a köthető a gépiparhoz. Ez az arány Komárom-Esztergom és Fejér megyékben egyaránt 70%. A számát tekintve a legtöbb gépipari elbocsátott Komárom-Esztergom megyében található (4450 fő) és döntő többségük (1700 fő) Esztergomhoz

(közúti járműgyártás: Magyar Suzuki Zrt, Kirchoff Hungary, Plastimat Kft, számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása: Tyco Electronics) és Komáromhoz (1500 fő) (számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása: Foxconn Hungary, BYD Electronic Hungary, Nokia Komárom Kft.) köthető. Fejér megyében Székesfehérváron (1400 fő) (közúti jármű gyártása: Denso, Visteon, Videoton VT Autóelektronika Kft, gép, gépi berendezés gyártása: Grundfos, számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása: Philips Hungary Kft) és Mórton (650 fő) (villamos berendezés gyártása: AFL Hungary) következtek be a legnagyobb gépipari leépítések. Veszprém megyében a megyeszékhelyen (270 fő) bocsátották el a legtöbb dolgozót a gépiparban.

ÖSSZEGZÉS

A rendszerváltozást követő 20 év jelentős átrendeződése eredményeként mindkét régióban a gépipar vált a legkiugróbb ágazattá. A dinamikus növekedés mögött az alábbi tényező és folyamatok biztosan közrejátszottak:

- A RÁBA és a VIDEOTON sikeres szerkezetváltása nem csak a cégek fennmaradását eredményezte, hanem véghez vitt stratégiájukkal olyan külföldi vállalatok hazai letelepedését irányozták elő, amelyek a térség gépiparának meghatározó szereplőivé váltak.
- A külföldi tőkebefektetések jelentős része a feldolgozóiparba, azon belül is járműiparba és az elektronikai iparba helyeződött. Ezen szakágazatok termelése, kibocsátása megsokszorozódott az elmúlt 20 évben.
- A klaszteresedési folyamatok a gépiparban indultak meg először. A gépiparban a legelőrehaladottabb ez a folyamat, de a hatékony továbbfejlődés érdekében szükséges a funkcionáló, ténylegesen működő szervezetek fenntartása, továbbfejlesztése.
- Mindkét régióban az Európai Unió-s támogatások a gépiparba helyeződnek, ami tovább erősíti az ágazat potenciális helyzetét. Állami támogatásokból is jelentősen profitál ez az ágazat.

A gépipar sikeressége kétségtelen, azonban a gazdasági válság rámutatott az ágazat sebezhetőségére és az ettől függő térségek, társadalmi csoportok kiszolgáltatottságára. Kérdés, hogy mennyire éri meg az ipar ilyen egyoldalú fejlesztése, a gépipar dominanciájának növelése? Ennek a kérdésnek a körülményei napjainkban egyre inkább aktuálisak válnak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BARTA GY. 2002. A magyar ipar területi folyamatai. 1945-2000. Dialóg Campus Kiadó, Budapest-Pécs.
- GROSZ A. 2005. Klaszteresedési folyamatok Magyarországon - különös tekintettel az autóiiparra. In: Glück R., Gyimesi G. (2005) (szerk.): Évkönyv 2004-2005 III. kötet. Pécsi Tudományegyetem, Közgazdaságtudományi Kar, Regionális Politika és Gazdaságtan Doktori Iskola, Pécs, pp. 75-86.
- KAPOSI Z. 2002. Magyarország gazdaságtörténete 1700-2000. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 298. old.
- KISS É. 2010. Területi szerkezetváltás a magyar iparban 1989 után Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs. 40-65. old
- KISS É. 2008. A magyar ipar térbeli szerkezetének átrendeződése 1989 után, Területi Statisztika 11/4. 445-457. old.
- KULLMANN Á. 2000. A magyarországi ipari parkok fejlődési pályái. Tér és Társadalom. 2000. 2-3. 63-72. old.
- LENGYEL I. 2001. Iparági és regionális klaszterek tipizálásuk, térbeliségük és fejlesztésük főbb kérdései. Vezetéstudomány, 2001. (32. évf.) 10. sz. 19-48. pp.
- LENGYEL I. 2003. Verseny és területi fejlődés. Térségek versenyképessége Magyarországon. JATEPress, Szeged.

- LENGYEL I. – RECHNITZER J. 2002. A hazai építőipar versenyképességének javítása: klaszterek szerepe a gazdaságfejlesztésben. Régió Art Kiadó, Győr.
- SZANYI M. 2008. A versenyképesség javítása együttműködéssel: regionális klaszterek. Napvilág Kiadó, Bp.
- VOSZKA É. 1997. A dinoszauruszok esélyei. Pénzügykutató Rt. – Perfekt Rt, Budapest.

EGYÉB FELHASZNÁLT IRODALOM

- Napi Gazdaság 1998. 03. 10. p. 11: „Videoton-SANYO akkumulátor gyárat avattak Kaposváron”
- A Rába 2004. évi éves jelentésének kiadványa
- <http://www.opel.hu/experience-opel/production-szentgotthard/rolunk.html>
- www.raba.hu/online_sz/20000210.html